

31. Галенко І. Іван Франко і деякі питання загального мовознавства / І.Галенко // Іван Франко і питання мовознавства. – Вісник ЛДУ. – Вип.13. – Львів, 1983. – С. 11-20.
32. Франко І. Сліди Русинів у Семігороді в XII-XVI ст. / І. Франко // Науковий додаток до «Учителя». Річник 1. 1911/1912 – Львів, 1912. – С.2-37.
33. Франко І. Причинки до української ономастики / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти томах – К., 1986. – Т.36. – С. 391-427.
34. Франко І. Звідки взялася назва «байки» / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти томах. – К., 1986. – Т.29. – С. 411-415.
35. Франко І. Назвознавчі праці / І. Франко // Упорядник Я.Б.Рудницький. – Вінніпеч, 1957. – 142 с.
36. Garder A. The theory of proper names // Хрестоматия по английской философии. – М., 1991. – С. 125-130.
37. Жуков А.А. Омонатописы в литатной и трибологической терминологии / А.А. Жуков // Мова і культура: Шоста міжнародна наукова конференція – Київ, 1998. – Т.2. – С.55-56.
38. Шуляк С.А. Лексико-тематична підпарадигма космонімів у художньому ідіологеті Євгена Гуцала / С.А. Шуляк // Мова і культура: Матеріали Міжнародної конференції – Київ, 2009. – Вип.12. – Т.2(127). – С.96-101.

УДК 811.111

Шеремет Д.В.
(Сімферополь, Україна)

НОМІНАЦІЯ І АБРЕВІАЦІЯ: місце абревіатур у процесі номінації

Дана стаття присвячена процесу номінації та визначенню у ньому місця абревіатур. Пізнання предмета нерозривно пов'язано з його номінацією і супроводжується утворенням умовного знака. В статті розглядається полеміка навколо семантики номінативних комплексів та семантики абревіатур з оглядом на вмотивованість лексичних одиниць.

Ключові слова: номінація, вторинна номінація, вмотивованість, ономасіологічний підхід.

Данная статья посвящена процессу номинации и установлению в нем места аббревиатур. Познание предмета неразрывно связано с его номинацией и сопровождается образованием условного знака. В статье рассматривается полемика вокруг семантики номинативных комплексов и семантики аббревиатур с учетом мотивированности лексических единиц.

Ключевые слова: номинация и вторичная номинация, мотивированность, ономаσιологический подход.

© Шеремет Д.В., 2011

The given article is devoted to the process of nomination and definition of the role of abbreviations in it. Study of an object is inseparably connected with its nomination and accompanied with the formation of conditional sign. The article deals with the discussion about the semantics of nominative complexes and the semantics of abbreviations considering the motivation of lexical units.

Key words: *nomination and secondary nomination, motivation, onomasiological approach.*

Номінація – це акт найменування, вираження засобами мови фактів оточуючого нас навколишнього середовища. Процес номінації можна уявити як відношення між словом та річчю: слово → ім'я речі або явища → сама річ або явще. Заведено розрізняти явище номінації в слові як одиниці мовної системи та в слові як одиниці усної мови. [1: 37-45]. Наука, яка вивчає одиниці номінації будь-якої складності, будь-якого генезису, будь-якого рівня, зветься ономасіологія. В ономасіологічному плані словотвірне гніздо слів є мікромоделлю взаємодії різних видів та типів номінації.

Якщо виходити з того, що значення слова являє собою закріплений умовним знаком результат відображення дійсності, то необхідно визнати, що відображувальна концепція значення вже сама по собі передбачає, що знак несе деяку об'єктивну інформацію, деяке знання про предмет, який ним визначається. Згідно із матеріалістичним принципом єдності мови і мислення слово виступає засобом закріплення результатів абстрагуючої діяльності мислення. Пізнання предмета нерозривно пов'язано з його номінацією і супроводжується утворенням умовного знака. У процесі поглиблення знання про предмет зростає глибина відповідного поняття, а отже, відбувається і поглиблення значення слова. Системним значенням слова буде таке знання про предмет, закріплене за словом, яке включає усі загальновідомі у даному мовному колективі семи. Воно відображає той рівень пізнання предмета, який досягнутий суспільством на даному етапі. Відмінність може бути лише в точності й глибині відображення як результату “ненаукового”, буденного і “наукового” пізнання на різних ступенях його розвитку.

Усі пізнані людиною сторони, ознаки об'єкта входять у значення мовного знака, але через їх різний статус у значенні слова відповідні семи теж можуть мати різний статус, різну питому вагу – одні будуть більш істотними, інші менш, одні частіше актуалізуються, інші рідше. Але усі вони однаково входять у значення слова [7:85-89, 101].

Лексичне значення слова, що розуміється як закріплене знаком відображення дійсності, є стисле, концентроване, загальновідоме знання про предмет номінації, властиве суспільству на конкретному ступені його історичного розвитку. Для визначення реального системного значення слова можна й потрібно відштовхуватися від усієї сукупності знання про предмет номінації.

Визначення слова методом компонентного диференціала показує, що в значенні слова міцно закріплена множинність ознак, які відображають найрізноманітніші сторони і прояви об'єкта номінації, причому кількість таких ознак, як правило, значно перевищує кількість сем у дефініціях. Ці ознаки виділяються внаслідок спрямування суспільного пізнання на різні сторони предмета, у різних умовах його існування і взаємодії з іншими предметами. Усі пізнані людиною сторони, ознаки об'єкта входять у значення знака. Значення слова є знання людини про світ [2: 71-73].

У цьому зв'язку слушною видається образна оцінка абревіатур А. Брагіною: «Абревіатура подібна айсбергу. Видима частина айсберга – букви, склади або частини слів, – за якими, використовуючи свій мовленнєвий досвід і спеціальну посвяченість, можна розгадати весь зміст знака. У айсберга під водою сховано дев'ять десятих загального об'єму. Так сховано від очей непосвячених і зміст абревіатури – зміст повної назви, сконденсованої в частині її, мозаїчно складеної із букв і складів» [4: 81-94].

Визначаючи продуктивність даних мовних явищ – абревіатур – вчені незмінно наголошують на складності об'єктів дослідження, котра, по перше, пов'язана з особливими структурними типами слів та їхніми змістовними характеристиками, а по друге, зі статусом цих одиниць та їх відношенням до словотвору.

Стосовно складного слову спори йдуть з приводу того, чи є абревіатури словосполученнями особливого типу або складним словом. Абревіатурам часто відмовляли у статусі особливого типу словотвору на той підставі, що одиниця, яка утворюється в цьому процесі, дублює більш роздроблене найменування. [6: 58-67].

Полеміка навколо семантики номінативних комплексів сконцентрована на тому, чи дійсно значення настільки різноманітні, що їх не можна представити у виді загальних правил або, навпаки, їх лексичні значення можна формалізувати та встановити. Стосовно семантики абревіатури також стверджують, що вона не має моделюючого характеру і що існують лише деякі тенденції у механізмі та правилах згортання одних знаків в інші.

При дослідженні матеріала доцільним є використання ономасіологічного підходу, який дозволяє розглянути словоскладення та абревіацію як засоби словотворення в їх процесуальному аспекті та висвітлити як структурні, та змістовні особистості, долучивши до означення акта номінації не тільки поняття про технічні средства його здійснення та особливостях «слідів», які залишаються у структурі дерівата джерелом мотивації, але й поняття про кінцеву мету акту.

Поняття вмотивованості відноситься тільки до складних морфемних утворювань та не відноситься до непохідних слів. Непохідні лексичні одиниці, морфеми можуть бути мотивованими тільки внаслідок семантичного переносу або звуко-імітаційної асоціації.

Вмотивованість буває наступних типів: 1) фонетична або природна (наприклад, для вигуків); 2) морфологічна (характерна для складних та похідних слів); 3) семантична (яка враховує зв'язки між компонентами найменування та явища переосмислення). Для різних слів можуть бути характерними різні комбінації цих видів вмотивованості [5: 33-35].

Існують різні погляди на вмотивованість. Хоча більшість лінгвістів бачать в вмотивованості необхідність, є деякі, котрі відкидають її необхідність. Але і ті, і інші згодні, що вмотивованість це є акт відображення одного або декількох ознак предмету в його назві засобами мови, показник «правомірності» найменування.

Вмотивованість базується на раціональній правомірності зв'язку між формою та змістом. Зміст – обов'язкова семантична характеристика будь-якого слова, «мисленевий образ» предмету, який об'єктивується соціальним опитом людини та підказаний їй структурними особистостями власне слова. Вмотивованість притаманна далеко не всім лексичним одиницям. Межі вмотивованості визначаються тією частиною лексичного значення, яка актуалізується в його внутрішній формі.

Принцип вмотивованості важливий у процесі створення нового слова. Для функціонування створеного слова в мові вмотивованість не обов'язкова умова, про що говорить хоча б використання кореневих слів. В абрєвіатурах досить швидко встановлюється зв'язок між звучанням та значенням. Єдність звучання та значення складається об'єктивно у ході суспільного розвитку. Але кожний носій окремої мови ще повинен засвоїти нову для нього конкретну єдність звучання та значення – конкретну лексичну одиницю. Це досягається шляхом словесного вираження, описування, дефініції, контексту, та ін. [3: 145-149].

Традиційно абрєвіатуру розглядають як лінгвістичну одиницю, котрій притаманна якась неповноцінність внаслідок існування в мові похідного словосполучення. Це стосується семантики та функціонування в мові – абрєвіатурам дістається підлегла, залежна роль. Перевага віддається словосполученню. Але, як свідчить практика, багато абрєвіатур стали основними одиницями комунікації та частіше використовуються в мові ніж повноцінні слова: *TV, NATO – North Atlantic Treaty Organization, NASA – National Aeronautics and Space Administration, Notam – notice to airmen “A Notam shall be issued at least 24 hours in advance or proposed flight which will specify proposed departure time and route to be flown” (Airman’s guide), Lox – liquid oxygen “Lox and liquid hydrogen will each have two vents, located 180 degrees apart” (Missiles and Rockets), CAB – Civil Aeronautics Board.* Розглянув ці та багато інших прикладів можна зробити висновок, що положення про вторинний характер абрєвіатур як одиниць комунікації в порівнянні з повними словосполученнями не відповідає дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баркова Л.А. Особенности номинации в английской рекламе // Проблемы лексической номинации в английском языке: Сб. науч. тр. - М., 1981. - Вып. 171. - с. 37-45.
2. Бойченко Л. М. Роль абрєвіації у формуванні мовної картини світу // Сучасна картина світу: інтеграція наукового та поза наукового знання.- Збір. наук. пр., Вип. 3 – м. Суми. 2004 р., -с. 71-73.
3. Борисов В.В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках. - М.: «Воениздат», 1972. – 320 с.
4. Брагина А.А. Синонимический ряд: словосочетание – слово // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1978. –с. 81-94.
5. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения. – К.: «УМКВО», 1989. – 126 с.
6. Могилевский Р.И. О статусе аббревиации в системе номинативного словообращения //Омосемия и омография в естественных и машинных языках. Владивосток, 1986.- с.58-67.
7. Языковая номинация (общин вопросы)- отв. Ред. Б. А. Серебренников, А. А. Уфимцева. – Москва: изд-во «Наука», 1977. - 359 с.